

Suvi Mäkelä / Vanajavesikeskus
suvi.makela@vanajavesi.fi

Viite: Lausuntopyyntö 7.11.2022

Asia: Hämeenkosken Koskenkosken kalataloudellisen kunnostuksen suunnitelma, Hollola

Ympäristötekniikan insinööri Jami Aho on laatinut Vanajavesikeskuksen tilauksesta suunnitelman Hollolan Hämeenkoskella sijaitsevan Teuronjoen Koskenkosken kalataloudellisesta kunnostuksesta. Hankkeen pyrkimyksenä on purkaa osittain kosken säännöstelypato, tehdä uusi kosken niska kävelysillan yläpuolelle ja muotoilla niskan ja nykyisen padon välinen alue tekokoskeksi. Padosta on tarkoitus purkaa keskiosan vasemmanpuoleinen ja keskimmäinen aukko sekä niiden välinen pilari uoman pohjatasoon saakka. Uusi kosken niska on mitoitettu siten, että yläpuolinen vedenkorkeus säilyy ennallaan. Hankkeen tavoitteena on poistaa kalaston nousueste ja muodostaa koskeen taimenelle soveltuvaa lisääntymis- ja poikasaluetta.

Pyydettyinä lausuntonaan Päijät-Hämeen alueellinen vastuumuseo esittää asiakohdan hankkeesta seuraavaa.

Arkeologinen kulttuuriperintö

Suunnitelma-alueella sijaitsee mahdollinen muinaisjäännös, ajoittamaton kivirakenne (muinaisjäännösrekisterin tunnus *Kakkosenkulma*, nro 1000026595). Kohde koostuu ainakin seitsemästä, lohkokivistä tehdystä rakennuksenpohjasta joen itärannalla (*H. Poutiainen, T. Tiainen ja T. Paukku 2014. Hämeenkoski – keskustan ja lähiympäristön osayleiskaava-alueen muinaisjäännösinventointi, Mikrolitti Oy, s. 35–38*). Rakennusten ikää ei tiedetä, mutta ne näkyvät vuoden 1948 ilmakuvassa ja ne on peruskarttojen perusteella purettu ilmeisesti 1960–1970-lukujen aikana. Suunnitelma-alueella sijaitsee myös kulttuuriperintökohde, historiallinen kylätontti (muinaisjäännösrekisterin tunnus *Koski B*, nro 1000040306). Kylätontti on paikannettu vuonna 2012 arkistotutkimuksen perusteella (*E. Tikkala, P. Taipale ja E. Sorvali 2012. Päijät-Hämeen maakuntakaava. Historiallisen ajan muinaisjäännösten inventointi. Lahden kaupunginmuseo, s. 42*).

Lahden museoiden arkeologi Esko Tikkala teki alueelle kaksi maastotarkastusta vuonna 2020 ja konsultoi myös kohteen aiemmin inventoinutta tutkijaa. Tarkastusten perusteella suunnittelualue on suurimmaksi osin ollut voimakkaan maankäytön kohteena eikä vaikuta todennäköiseltä, että siellä olisi säilynyt suojeltaviksi määriteltäviä jäänteitä. Ainoastaan joen itärannalla vaikuttaa säilyneen joitakin rakenteita (*Kakkosenkulma*). Näin ollen suunnittelualueelle ei tarvita arkeologista tarkkuusinventointia. Museo kuitenkin edellyttää, että arkeologi merkitsee säilyneet rakenteet ennen rakennustöiden aloittamista ja valvoo aina tarvittaessa rakennustöiden aikana, että rakenteet eivät vahingoitu. Tarvittaessa arkeologi myös dokumentoi mahdolliset rakennustöiden aikana löytyvät uudet jäänteet. Suunnitelman mukaan padon purkutyöt tehdäänkin arkeologin

valvonnassa ja varoen, jotta jäljelle jäävät osat eivät vaurioidu. Arkeologinen kulttuuriperintö on otettu suunnitelmassa riittävässä määrin huomioon eikä museolla ole huomautettavaa sen osalta.

Valvonnan voi tilata haluamaltaan arkeologian toimijalta. Lista arkeologian alan konsulteista löytyy Museoviraston internet-sivuilta kohdasta *Arkeologisten kenttätöiden tilaaminen*. Valvontatyön raportti on lähetettävä alueelliselle vastuumuseolle hyväksyttäväksi ennen kuin se lähetetään tilaajalle.

Rakennettu kulttuuriympäristö ja maisema

Suunnittelualue sijaitsee Hämeenkoskella Kirkonkylän maakunnallisesti arvokkaassa rakennetussa kulttuuriympäristössä. Päijät-Hämeen maakuntakaavassa (2014) aluetta koskee suunnittelumääräys: *Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa, kehittämisessä ja hyödyntämisessä on vaalittava alueen keskeisiä erityispiirteitä ja omaleimaisuutta sekä huomioitava kokonaisuuden kannalta merkittävien maisema- ja kulttuuriympäristöarvojen säilyminen*. Alueella voimassa olevissa osayleiskaavassa ja asemakaavassa ei ole toimenpidealueelle kohdistuvia rakennettua kulttuuriympäristöä koskeavia kaavamääräyksiä. Hämeenkosken taajama-alueen kulttuuriympäristön inventoinnit ovat vuodelta 2006. Inventoinnissa yhtenä aluekokonaisuutena on tarkasteltu kosken tuntumassa olevaa Keskustien ja Toijalantien risteysaluetta, jossa on säilynyt vanhaa rakennuskantaa, sekä joen ja kosken aluetta, josta on hävinnyt Verkatehtaan asuin- ja teollisuusrakennuksia sekä myllyt (Ahola 2006). Tämä kosken ominaispiirteisiin aikoinaan liittynyt rakennuskanta on hävinnyt jo 1960-luvulla.

Hankkeen suunnittelun aikana tarkasteltiin erilaisia toteuttamisvaihtoehtoja, joista valittiin padon osittainen purku ja uuden koski- ja niva-alueen muodostaminen. Tarkoitus on muuttaa vanhoja rakenteita mahdollisimman vähän ja tarvittaessa tukea jäljelle jääviä osia padosta. Museo katsoo, etteivät suunnitellut toimenpiteet muuta maisemaa tavalla, joka oleellisesti vaikuttaisi kulttuurimaisemaan heikentävästi. Purettavat rakenteet ja niiden sijoittuminen ympäristöönsä tulee dokumentoida ja aineisto toimittaa alueelliselle vastuumuseolle. Museolla ei ole muuta huomautettavaa hankkeeseen rakennetun kulttuuriympäristön ja maiseman osalta.

Lahten museot / Päijät-Hämeen alueellinen vastuumuseo

tutkimuspäällikkö	Liisa Koskelainen
tutkija, arkeologi	Siiri Tuomenoja
tutkija	Lauri Miettinen

LAHDEN MUSEOT

Lahti City Museums

Lausunto

D/10380/12.03.02.03/2022

22.12.2022

Alueellinen vastuumuseo

Tiedoksi: Museovirasto, Hollolan kunta, Hämeen ELY-keskus